

PTOP

Comarques Gironines

Catàleg de
paisatge

Volum I

Memòria

Aprovació definitiva
Novembre de 2010

Aquest document correspon a l'encàrrec realitzat a l'Observatori del Paisatge de Catalunya per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya per a la coordinació del **Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines**, en el marc de la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge de Catalunya, per la qual es creen els catàlegs de paisatge com a instruments per a la introducció d'objectius de qualitat paisatgística en el planejament territorial a Catalunya, així com en les polítiques sectorials. L'Observatori del Paisatge va signar el 24 de maig de 2006 un conveni amb la **Universitat de Girona (UdG)** i la **Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)** per a l'elaboració del Catàleg de Paisatge de les Comarques Gironines. L'Observatori del Paisatge ha fet la coordinació, supervisió i revisió del Catàleg. El Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines segueix la metodologia establerta per l'Observatori del Paisatge en el *Prototipus de Catàleg de Paisatge* (maig de 2006).

Conseller de Política Territorial i Obres Públiques

Joaquim Nadal i Farreras

Secretari per a la Planificació Territorial

Oriol Nel·lo i Colom

Director General d'Arquitectura i Paisatge

Joan Ganyet i Soler

DIRECCIÓ, COORDINACIÓ I
SUPERVISIÓ:

Joan Nogué. Geògraf. Director de l'Observatori del Paisatge de Catalunya.

Pere Sala. Ambientòleg. Coordinador tècnic de l'Observatori del Paisatge de Catalunya.

DIRECCIÓ DE L'EQUIP TÈCNIC
DE LA UdG:

Josep Pintó. Geògraf. Director del Laboratori d'Anàlisi i Gestió del Paisatge (LAGP). Universitat de Girona (UdG).

DIRECCIÓ DE L'EQUIP TÈCNIC
DE LA UPC:

Jordi Bellmunt. Arquitecte. Director del Centre de Recerca i Projectes de Paisatge (CRPPb). Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

EQUIP TÈCNIC:

Eleonora Barone. Arquitecta. Centre de Recerca i Projectes de Paisatge (CRPPb). Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

Jesús González. Enginyer tècnic agrícola. Centre de Recerca i Projectes de Paisatge (CRPPb). Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

Maria Goula. Arquitecta. Centre de Recerca i Projectes de Paisatge (CRPPb). Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

Jordi Grau. Ambientòleg. Observatori del Paisatge de Catalunya.

Xevi Miquel. Geògraf. Universitat de Girona (UdG).

Narcís Sastre. Geògraf. Universitat de Girona (UdG).

Erica Sogbe. Arquitecta. Centre de Recerca i Projectes de Paisatge (CRPPb). Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

Anna Zahonero. Biòloga. Centre de Recerca i Projectes de Paisatge (CRPPb). Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

REDACCIÓ D'INFORMES:

Albert Albertí. Geògraf. La Copa, Cooperativa de Serveis Ambientals.

Carles Bayés. Geògraf. Màster en Climatologia.

Anna Crous. Geògrafa. ATC-SIG.

Eugeni Domingo. Ambientòleg.

Barbora Engstovà. Ambientòloga. Ceska Zemedelska Univerzita (CZU).

Josep Gordí. Geògraf. Universitat de Girona, (UdG).

Marc Heras. Geògraf. Universitat de Girona, (UdG).

Albert Llausàs. Ambientòleg. Universitat de Girona, (UdG).

Elvis Mallorquí. Historiador. Universitat de Girona, (UdG).

Carolina Martí. Geògrafa. Universitat de Girona, (UdG).

Salvador Moradell. Geògraf.

David Pavón. Geògraf. Universitat de Girona (UdG).

	<p>Pere Pons. Zoòleg. Universitat de Girona (UdG). Xavier Soler. Geògraf. Servei Meteorològic de Catalunya. Sandra Soto. Geògrafa. Universitat de Girona (UdG). Gerard Taulé. Geògraf. Jordi Torallas. Geògraf. ATC-SIG. Diego Varga. Ambientòleg. Universitat de Girona, (UdG). Lluís Vilar. Botànic. Universitat de Girona (UdG).</p>
EQUIP DE PARTICIPACIÓ I CONSULTA CIUTADANA:	<p>Xavier Basora. Ambientòleg. X3 Estudis Ambientals. Albert Cerdà. Ambientòleg. X3 Estudis Ambientals. Eulàlia Comas. Biòloga. Irene Montijano. Ambientòloga. X3 Estudis Ambientals. Sigrid Muñoz. Ambientòloga. Jordi Romero-Lengua. Ambientòleg. X3 Estudis Ambientals. Xavier Sabaté. Ambientòleg. X3 Estudis Ambientals (coordinació). Marc Sogues. Ambientòleg. X3 Estudis Ambientals.</p>
COL-LABORACIÓ DPTOP	<p>Josep M. Bosch. Tècnic del Servei de Paisatge. Adrià Botey. Tècnic Programa Planejament Territorial. Joan Fortuny. Coordinador PTPCC, Programa de Planejament Territorial. Susana Ferraz. Tècnic Programa Planejament Territorial. Cinto Hom. Cap del Servei de Paisatge. Xavier Huguet. Tècnic del Servei de Paisatge. Miquel López. Delineació, DGAP. Anna Malleu. Tècnic del Servei de Paisatge. Josep Piera. Delineació, DGAP. Montse Serra. Responsable de Delineació, DGAP.</p>
COL-LABORACIÓ EXTERNA:	<p>Miquel Bosch. Ambientòleg. Pep Codony. Biòleg. Pere Pla. Geògraf. Juli Valdunciel. Geògraf.</p>
ALTRES COL-LABORACIONS:	<p>Elisabet Badia. Observatori del Paisatge de Catalunya (estada acadèmica). Josep Maria Bas. Universitat de Girona. Dani Boix. Universitat de Girona. Gemma Bretcha. Observatori del Paisatge de Catalunya. Elisabet Capdevila. Observatori del Paisatge de Catalunya (estada acadèmica). Inés Carrillo. Consorci de l'Alta Garrotxa. Ernest Costa. Fotògraf. Laura De Riz. Observatori del Paisatge de Catalunya (estada acadèmica). Pau González. Universitat de Girona. Anna Jiménez. Observatori del Paisatge de Catalunya. Anna Montero. Observatori del Paisatge de Catalunya. Laura Olivas. Universitat de Girona. Xevi Puig. Universitat de Girona. Laura Puigbert. Observatori del Paisatge de Catalunya. Josep Rost. Universitat de Girona. Genís Torguet. Observatori del Paisatge de Catalunya (estada acadèmica). Montserrat Vila. Observatori del Paisatge de Catalunya.</p>

ÍNDEX GENERAL

1. INTRODUCCIÓ	1
1.1 L'Observatori del Paisatge	4
1.2 Marc legal	4
1.2.1 Elaboració i aprovació dels catàlegs de paisatge	5
1.2.2 Elaboració i aprovació de les directrius de paisatge	5
1.2.3 Revisió dels catàlegs de paisatge i de les directrius de paisatge	5
1.3 Els catàlegs de paisatge de Catalunya	6
1.3.1 Definició	6
1.3.2 Àmbit d'aplicació i criteris per a l'elaboració dels catàlegs de paisatge	6
1.3.3 Elaboració dels catàlegs	7
1.3.4 Funcions territorials dels catàlegs	8
1.3.5 Funcions sectorials	8
1.4 El Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines	9
2. METODOLOGIA	11
2.1 Fases d'elaboració del Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines	13
2.2 Concepte de paisatge	14
2.3 Identificació i delimitació de les unitats de paisatge	15
2.3.1 Unitats de paisatge de les Comarques Gironines	15
2.3.2 La identificació i delimitació de les unitats de paisatge de les Comarques Gironines	16
2.4 Identificació dels valors en el paisatge	22
2.4.1 Representació cartogràfica dels valors en el paisatge	24
2.5 Identificació de les rutes i els punts d'observació i gaudi del paisatge	24
2.6 Anàlisi de la dinàmica actual del paisatge	25
2.7 Anàlisi de la possible evolució del paisatge	26
2.8 Avaluació del paisatge	26
2.9 Identificació i caracterització dels paisatges d'atenció especial	26
2.10 Establiment dels objectius de qualitat paisatgística	27
2.10.1 Atributs dels objectius de qualitat paisatgística	27
2.10.2 Formulació dels objectius de qualitat paisatgística	28
2.11 Establiment de propostes de mesures i accions	28
2.12 Caracterització de les unitats de paisatge	29
2.13 Continuïtat de les unitats de paisatge entre àmbits territorials	30
2.14 Procés de participació pública i social	31
2.14.1 Mecanismes de participació en el Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines	32
2.14.2 Sessions informatives	32
2.14.3 Bústia de paisatge	32
2.14.4 Sessions de debat-tallers amb persones a títol individual	32
2.14.5 Entrevistes en profunditat a agents del paisatge	33
2.14.6 Consulta ciutadana per mitjà del web de l'Observatori del Paisatge	34
2.15 Mapes de diagnosi	41

3. ELS FACTORS NATURALS DEL PAISATGE	55	3.4.3 La muntanya mitjana	76
3.1 El relleu	57	3.4.4 L'alta muntanya	79
3.1.1 Els Pirineus Orientals	59	3.5 La fauna	81
3.1.2 Els Prepirineus i el Subpirineu	60	3.5.1 La fauna forestal	82
3.1.3 El sistema transversal	62	3.5.2 La fauna dels matollars	82
3.1.4 La plana de l'Empordà	63	3.5.3 La fauna dels ambients rurals i dels prats de muntanya	83
3.1.5 La serralada Prelitoral	63	3.5.4 La fauna de les aigües continentals	83
3.1.6 La serralada Litoral	63	3.5.5 La fauna de les àrees rocalloses	84
3.1.7 La depressió Prelitoral	64	4. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL PAISATGE	85
3.1.8 La línia de costa	64	4.1 Els antecedents remots del paisatge: de la prehistòria a la romanització	87
3.2 El clima	65	4.2 El paisatge medieval i modern	89
3.2.1 Tipus de clima a les Comarques Gironines	65	4.3 El paisatge al segle XIX i primer meitat del XX	92
3.2.2 Caracterització de les temperatures	66	4.4 La segona meitat del segle XX	95
3.2.3 Caracterització de les precipitacions	67	5. PAISATGE ACTUAL	99
3.2.4 Altres elements climàtics	68	5.1 El paisatge de les muntanyes	101
3.3 Les aigües	70	5.1.1 El paisatge de les muntanyes litorals i de la costa	101
3.3.1 Els cursos fluvials	70	5.1.2 El paisatge de les muntanyes Prelitorals i el Prepirineu	103
3.3.2 Les zones humides	70	5.1.3 El paisatge de l'alta muntanya pirinenca	104
3.4 El paisatge vegetal	72	5.2 Els paisatges agrícoles	105
3.4.1 La zona litoral	72	5.2.1 Les planes agrícoles	105
3.4.2 La terra baixa	73	5.2.2 Els paisatges agroforestals	107

5.2.3 Els paisatges agrícoles dels fons de vall	108	7.2.3 Singularitats	160
5.3 El paisatges urbans	109	7.2.4 Transformacions periòdiques de forma i color	165
5.3.1 Els principals nuclis urbans	109	7.3 Valors històrics	166
5.3.2 Els pobles	111	7.4 Valors simbòlics i identitaris	171
5.4 Els paisatges periurbans	112	7.5 Valors socials	174
5.4.1 Les urbanitzacions	112	7.6 Valors productius	176
5.4.2 Els polígons industrials	113	8. RUTES I PUNTS D'OBSERVACIÓ I GAUDI DEL PAISATGE	179
5.4.3 Àrees comercials i d'oci	114	8.1 Rutes	183
5.4.4 Edificacions aïllades en sòl no urbanitzable	115	8.1.1 Itineraris motoritzats	184
5.5 Els paisatges de les infraestructures	116	8.1.2 Itineraris no motoritzats	189
5.6 El paisatge litoral	117	8.2 Miradors	191
6. EXPRESSIÓ ARTÍSTICA DEL PAISATGE	119	9. DINÀMICA ACTUAL DEL PAISATGE	197
6.1 La representació artística dels paisatges empordanesos	124	9.1 Dinàmica del paisatge forestal	199
6.2 La representació artística del paisatge de la Costa Brava entre Begur i Blanes	127	9.2 Dinàmica del paisatge agrari	201
6.3 La representació artística dels paisatges de la ciutat de Girona i el seu entorn	130	9.3 Dinàmica del paisatge urbà	203
6.4 La representació artística dels paisatges de la muntanya	133	9.3.1 Les àrees urbanes	204
7. VALORS EN EL PAISATGE	139	9.3.2 Les urbanitzacions	207
7.1 Valors naturals i ecològics	141	9.3.3 El litoral	208
7.2 Valors estètics	151	9.3.4 El desenvolupament d'equipaments d'oci i lleure i ports esportius, camps de golf i pistes d'esquí	209
7.2.1 Elements configuradors	151	9.3.5 La polarització de la urbanització entorn els eixos	210
7.2.2 Patrons	156		

9.3.6 Accessos als nuclis urbans	210	12.1.1 Caracterització d'espais i valors paisatgístics	247
9.3.7 Els pobles petits	211	12.1.2 Dinàmiques paisatgístiques	247
9.3.8 Actuacions en sòl no urbanitzable	211	12.1.3 Estratègies, mesures i accions	249
9.4 Dinàmiques de les infraestructures	212	12.2 El paisatge de la vall d'en Bas	252
9.4.1 Infraestructures viàries i ferroviàries	212	12.2.1 Caracterització d'espais i valors paisatgístics	252
9.4.2 Infraestructures energètiques, de telecomunicacions, extraccions d'àrids i abocadors	216	12.2.2 Dinàmiques paisatgístiques	253
9.5 Canvis en la percepció del paisatge	218	12.2.3 Estratègies, mesures i accions	254
10. POSSIBLE EVOLUCIÓ DEL PAISATGE DE LES COMARQUES GIRONINES	219	12.3 El paisatge litoral de Girona	255
10.1 Evolució del paisatge forestal	221	12.3.1 Caracterització d'espais i valors paisatgístics	255
10.2 Evolució del paisatge agrari	224	12.3.2 Dinàmiques paisatgístiques	257
10.3 Evolució dels paisatges urbans	225	12.3.3 Estratègies, mesures i accions	258
10.4 Evolució del paisatge litoral	227	13. OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA	261
10.5 Evolució del paisatge de les infraestructures	228	14. PROPOSTA DE MESURES I ACCIONS	321
11. AVALUACIÓ DEL PAISATGE	231	15. CONCLUSIONS	375
11.1 Debilitats	233	16. DOCUMENTACIÓ DE REFERÈNCIA	385
11.2 Amenaces	235		
11.3 Fortaleses	237		
11.4 Oportunitats	240		
12. PAISATGES D'ATENCIÓ ESPECIAL	243		
12.1 El paisatge de l'àrea urbana de Girona	246		

ÍNDEX DE FIGURES

Figura 1.1: <i>Prototipus de Catàleg de Paisatge</i> (Observatori del Paisatge, maig de 2006)3	
Figura 1.2: Àmbits territorials d'aplicació dels catàlegs de paisatge.....6	
Figura 2.1. Esquema metodològic seguit en la confecció del Catàleg de Paisatge 13	
Figura 2.2: Mapa del resultat de l'anàlisi de <i>clusters</i> 19	
Figura 2.3: Mapa de <i>clusters</i> amb els límits de les unitats de paisatge definitives sobreposat. S'observa com alguns paisatges van ser identificats netament per l'anàlisi de clústers. És el cas del paisatge de muntanya mitjana, amb predomini de les cobertes forestals de caducifolis de la unitat Alt Ter; el paisatge de muntanya baixa dominat per les brolles mediterrànies tant característic del Cap de Creus; el mosaic agroforestal de la plana del Gironès i de la Selva; el paisatge forestal de les Guílleries, etc. 19	
Figura 2.4: Esquema de la metodologia emprada en la identificació de les unitats de paisatge. 21	
Figura 2.5: Esquema de formulació dels objectius de qualitat paisatgística, criteris i accions en els catàlegs de paisatge de Catalunya. 27	
Figura 2.6. Esquema de la fitxa tipus que s'ha utilitzat per a organitzar la informació de cada unitat de paisatge. 30	
Figura 2.7. Unitats que es troben a l'àrea de contacte entre els àmbits territorials de les Comarques Gironines i de la Regió Metropolitana de Barcelona. 31	
Figura 2.8. Sinopsi dels processos participatius vinculats a l'elaboració del Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines. 32	
Figura 2.9. Comparativa entre el mapa de síntesi de les unitats de paisatge definides en les entrevistes als agents i el mapa d'unitats de paisatge final del Catàleg de paisatge. 34	
Figura 2.10. Esquema de la consulta. 35	
Figura 2.11. Pàgina d'inici de la consulta. 35	
Figura 2.12. Distribuïdor dels formularis d'unitats de paisatge. 36	
Figura 2.13. Fragment del qüestionari d'una unitat de paisatge (qüestió A: Coneixeu aquest paisatge?)..... 37	
Figura 2.14. Fragment del qüestionari d'una unitat de paisatge (qüestió B: Poseu nota al paisatge!). 38	
Figura 2.15. Fragment del qüestionari d'una unitat de paisatge (qüestió C: Hi esteu d'acord?). 38	
Figura 2.16. Resum de la consulta web de les Comarques Gironines. 40	
Figura 3.1: La morfologia del relleu és un dels trets més característics del paisatge d'un territori. El relleu modifica les condicions climàtiques i condiciona els usos i les cobertes del sòl. 57	
Figura 3.2: El Canigó nevat vist des de l'Alta Garrotxa. 58	
Figura 3.3: Esquema de les unitats de relleu presents a les comarques gironines. Font: <i>Patrimoni Geològic de Catalunya</i> . Enresa. 2000. 58	
Figura 3.4: Vista del sector nord del Subpirineu amb la serra Cavallera coberta per la neu (Ripollès). 59	
Figura 3.5: A l'Alta Garrotxa les capes de materials calcaris apareixen plegades i fortament basculades com s'observa a la cresta del Ferran. 60	
Figura 3.6: Les cingleres modelades en les calcàries nummulítiques de l'Eocè són característiques del sector del Rocacorba (Gironès). 61	
Figura 3.7. L'Empordà és un plana litoral envoltada d'un conjunt de muntanyes que l'encerclen a tall d'amfiteatre obert cap el mar. 62	
Figura 3.8. L'alteració dels granits dona lloc a l'acumulació de blocs rocosos més o menys arrodonits, molt comuns al massís de Cadiretes, a les Gavarres i als Aspres d'Empordà. 62	
Figura 3.9. La plana de la Selva correspon al sectors més septentrional de la Depressió Prelitoral. 63	
Figura 3.10. La cala Portaló, tancada per l'illa del mateix nom, a la costa nord del cap de Creus. 64	

Figura 3.11: Tipus climàtics a les comarques gironines. Font: Servei Meteorològic de Catalunya, adaptat de Martín-Vide, J. (1992): «El clima», <i>Geografia General dels Països Catalans</i>	65	Figura 3.26. Roureda de roure pèrol al pla d'Olot.	79
Figura 3.12. Taula resum de les característiques dels tipus climàtics de les Comarques Gironines.	66	Figura 3.27. Pineda de pi negre amb neret a Ulldeter.	80
Figura 3.13: Diagrames ombrotèrmics de quatre estacions representatives dels tipus climàtics de les comarques gironines.	66	Figura 3.28. Els prats alpins s'omple de flors a l'estiu, com aquesta genciana d'un prat d'alta muntanya a Núria.	81
Figura 3.14. Temperatures mitjanes anuals a les Comarques Gironines. Font: <i>Atles Climàtic de Catalunya</i>	67	Figura 3.29. La graèlsia (<i>Graellsia isabelae</i>) és una de les papallones més vistoses que colonitzen els paisatges de les pinedes de pi roig a les comarques gironines.	82
Figura 3.15. Distribució de les precipitacions mitjanes anuals a les Comarques Gironines. Font: <i>Atles Climàtic de Catalunya</i>	68	Figura 3.30. La tortuga mediterrània (<i>Testudo hermanni hermanni</i>) es troba únicament als bruguerars dels Aspres de l'Albera.	83
Figura 3.16. Amplitud tèrmica a les Comarques Gironines. Font: <i>Atles Climàtic Digital de Catalunya</i>	69	Figura 3.31: El trençalòs (<i>Gypaetus barbatus</i>) i l'àguila daurada (<i>Aquila chysaetos</i>) són dos dels elements més singulars de la fauna ornítica que sobrevola els paisatges pirinencs.	84
Figura 3.17: El Ter a l'alçada de Verges (Baix Empordà).	70	Figura 3.32. La llúdriga (<i>Lutra lutra</i>), actualment en expansió, és un dels mamífers aquàtics més característics.	84
Figura 3.18: Vista aèrea de l'estany de Banyoles.	71	Figura 4.1. El dolmen del Puig de l'Home és un dels monuments megalítics que abunden al cap de Creus i a les Gavarres, i són el testimoni d'unes comunitats establertes entre el IV i el II mil·lenni aC.	87
Figura 3.19. Els paisatges dunars com aquest a Pals, presenten un bon nombre d'espècies que són exclusives d'aquests hàbitats.	72	Figura 4.2. A l'esquerra de la imatge l'antic poblat ibèric d'Ullastret, encimbellat al turó de Sant Andreu.	88
Figura 3.20. L'armèria (<i>Armeria alliacea</i> subsp. <i>ruscinonensis</i>) és una espècie dels penya-segats litorals que a Catalunya només es troba al cap de Creus.	73	Figura 4.3. Monestir de Sant Pere de Rodes. És d'estil romànic i la primera documentació que s'en té data de l'any 878.	89
Figura 3.21. Sureda prop de Vilamaniscle. Les suredes són un dels boscos típics de la terra baixa de substrat silici de les Comarques Gironines.	74	Figura 4.4. A partir de l'edat mitjana els masos van esdevenir la forma principal de colonització i aprofitament dels recursos agroforestals del territori. A la imatge el mas i l'ermita de Santa Maria de Vilademany, al municipi d'Aiguaviva.	89
Figura 3.22. L'alcarrós és una comunitat dels talussos humits i les rieres.	75	Figura 4.5. Pont i nucli medieval de Besalú.	90
Figura 3.23. L'espina-verda i el perelloner són dues espècies característiques de les bardisses.	76	Figura 4.6. Les indústries de muntanya, com ara els pous de glaç, es van estendre molt durant els segles XVII i XVIII. A la imatge pou de glaç de la serra de l'Albera.	91
Figura 3.24: Roureda a Sant Pau de Segúries i fageda a Olot, rouredes i fagedes són els principals boscos de la muntanya mitjana a les comarques gironines.	77	Figura 4.7. Camps abandonats a Llers (Alt Empordà). La plaga de la fil·loxera va comportar la ruïna i l'abandonament de les feixes instal·lades en els indrets de sòl més magre.	92
Figura 3.25. Avetosa a Campelles (Ripollès).	78		

Figura 4.8. Antiga indústria a la Vall de Bianya.	93	Figura 5.12: Ripoll, nucli urbà situat a la confluència entre el riu Ter (dreta de la imatge) i el Freser (esquerra de la imatge). Font: ICC.	110
Figura 4.9. A partir del segle XVIII i, especialment, el XIX, les suredes es van estendre a causa de la demanda de taps per a la indústria vitivinícola. Sureda prop de Darnius (Alt Empordà).	93	Figura 5.13: Passeig marítim de Lloret de Mar.	111
Figura 4.10. L'eixample Malagrida, a Olot, es va començar a urbanitzar el 1916 seguint una estructura radial. Font: ICC, vol del 1598.	94	Figura 5.14: El poble de Beget (Ripollès).	111
Figura 4.11: L'autopista AP-7 al seu pas pels Terraprims (Pla de l'Estany).	95	Figura 5.15: Urbanització «Aiguaviva Parc», Lloret de Mar. Font: ICC.	112
Figura 4.12: El barri de Sant Narcís, a Girona, és un dels exemples més destacables de la construcció d'habitatges econòmics al llarg de la dècada de 1950. Font: ICC, vol de l'any 1958.	96	Figura 5.16: Celrà i el seu gran polígon industrial. Font: ICC.	113
Figura 4.13. La urbanització Empuriabrava, a la costa de Castelló d'Empúries.	97	Figura 5.17: Primer pla, esquerra de la imatge: centre comercial situat a l'Àrea urbana de Girona, a les proximitats de l'autopista AP-7.	114
Figura 4.14. Urbanització Montbarbat (Maçanet de la Selva).	97	Figura 5.18: Granja situada a la Plana de l'Empordà.	115
Figura 4.15. Conreus de blat de moro a l'Empordanet.	98	Figura 5.19: Instal·lacions de l'aeroport Girona-Costa Brava i el seu entorn.	116
Figura 5.1: Taula d'usos del sòl de les Comarques Gironines	101	Figura 5.20: Vista de Sant Feliu de Guíxols.	117
Figura 5.2: Muntanyes de Begur submergint-se a la mar Mediterrània (Baix Empordà)	101	Figura 5.21: Taula del percentatge de sòl urbanitzat dels termes municipals de les poblacions de la Costa Brava.	118
Figura 5.3: Les muntanyes de l'Ardenya (La Selva).	102	Figura 6.1. Josep Pla ha estat segurament l'autor que més ha escrit sobre els paisatges de les Comarques Gironines.	121
Figura 5.4: Volcans de la Garrinada i el Montsacopa, a Olot. Font: ICC.	103	Figura 6.2. Salvador Dalí va representar el paisatge costaner del cap de Creus com a rerefons en molts del seus quadres com, per exemple, a <i>La persistència de la memòria</i> (1931).	122
Figura 5.5: Paisatge agrest de l'Alta Garrotxa.	104	Figura 6.3. L'escola de pintura paisagística d'Olot va tenir un paper molt important en la definició de l'imaginari paisatgístic d'Olot. Aquest <i>Paisatge de tardor</i> de Joaquim Vayreda, pintat l'any 1880, n'és un bon exemple.	122
Figura 5.6: Prats d'alta muntanya a les proximitats del Puigmal, al fons, el cim del Taga.	105	Figura 6.4. Portada de l'àlbum <i>Verges 50</i> editat l'any 1980.	123
Figura 5.7: Paisatge de la plana del Baix Empordà, on es troben els arrossars de Pals.	106	Figura 6.5. <i>Des de Lladó</i> és un quadre de Lluís Roure on mostra una delicada recreació de la plana altempordanesa.	123
Figura 5.8: Paisatge agroforestal als Terraprims.	107	Figura 6.6. Portada del llibre <i>Cadaqués</i> d'en Josep Pla.	124
Figura 5.9: Paisatge agrícola homogeni (blat de moro) a la vall d'en Bas.	108	Figura 6.7. «Canigó» de Jacint Verdaguer.	125
Figura 5.10: Vista de la ciutat de Girona des de la muralla.	109		
Figura 5.11: La urbanització i marina d'Empuriabrava. Font: ICC.	110		

Figura 6.8. La varietat de matisos del paisatge de la plana de l'Empordà ha estat abordada per diferents literats com Caterina Albert (Victor Català), Joan Teixidor i Antoni Puigverd i al llarg de períodes històrics diversos.	126
Figura 6.9. <i>Primavera, Pals i les illes Medes</i> (1979), Lluís Roura representa els paisatges empordanesos amb unes formes difuminades que els dota d'una atmosfera com extreta d'un conte fantàstic.	127
Figura 6.10. Paisatge de Tossa de Rafel Benet, 1945. De la mà de Pere Crèixams i Rafel Benet, Tossa es va convertir en un centre d'atracció per a molts artistes europeus.	128
Figura 6.11. El paisatge de la Costa Brava entre Sant Feliu de Guíxols i Blanes ha estat descrit en novel·les i poemes d'autors com Manuel de Pedrolo i Josep Pujol.	129
Figura 6.12. <i>El Paseo Marítim de Lloret</i> és un quadre d'Ernest Descals en què destaca la profunditat, l'atmosfera i la lluminositat d'un paisatge que ens transmet molt la força pictòrica de l'autor.	130
Figura 6.13. A la dècada dels anys trenta, Tossa esdevingué un pol d'atracció d'artistes, sobretot europeus i autòctons que conrearen les més variades disciplines artístiques. Pintors com Metzinger, Chagall, Masson, Kars, Pere Crèixams i Benet, entre molts d'altres, convertiren Tossa en un punt d'avantguarda artística. Reproducció de <i>Paisatge de Tossa</i> , de Pere Crèixams (1934).	131
Figura 6.14. <i>El pont de pedra</i> de Jaume Roca Delpech.	132
Figura 6.15. La ciutat de Girona ha estat font d'inspiració de literats com Josep M. de Sagarra i Ferran Agulló entre molts d'altres.	133
Figura 6.16. Els elements del paisatge de les Gavarres, com els seus boscos, les fonts i els santuaris han estat font d'inspiració per artistes com Aurora Bertrana, Joan Santamaria i Pompeu Pascual entre d'altres.	134
Figura 6.17. <i>Paisatge</i> (1909) de Josep Berga, un dels pintors de l'Escola d'Olot. Font: Museu Comarcal de la Garrotxa.	135
Figura 6.18. Manuel Pigem Ras és un dels pintors nascuts a Banyoles que més temps ha dedicat a representar pictòricament els paisatges de l'entorn del llac. Precisament en aquest <i>Paisatge</i> deixa una mostra del seu estil.	136
Figura 6.19. Portada de la novel·la de Marià Vayreda, <i>La Punyalada</i> (1921) on els paisatges de l'Alta Garrotxa hi tenen un protagonisme destacat.	136
Figura 6.20. Marià Pidelaserra fou un dels pocs artistes catalans que van assimilar plenament la Llico dels impresionistes francesos. Després de comprovar com la seva obra era acollida amb fredor a Catalunya es retirà al Montseny, on es dedicà als seus paisatges. Aquest quadre: <i>Muntanyes des del Montseny. Dia serè al matí</i> , ens ofereix la possibilitat de gaudir del puntillisme, una tècnica paisatgística molt poc utilitzada pels pintors catalans.	137
Figura 7.1: Cavalls de la Camarga pasturant als Aiguamolls de l'Empordà.	143
Figura 7.2: Cap de Creus.	144
Figura 7.3: El sector occidental del massís de l'Albera.	146
Figura 7.4: Les illes Medes amb l'Estartit a primer terme.	147
Figura 7.5: Estanys de Sils.	149
Figura 7.6: Paravents de xiprers a l'Alt Empordà.	153
Figura 7.7: Mapa de distribució dels paravents de xiprers a l'Empordà.	153
Figura 7.8: Canal de reg que creua la plana de l'Empordà.	154
Figura 7.9: Murs de pedra seca que estratifiquen el paisatge del conreu de l'olivera al Cap de Creus.	155
Figura 7.10: Passeig de Barcelona a Olot.	155
Figura 7.11: Contrast cinglera-mar a Portbou.	158
Figura 7.12: Contrast bosc-prat de muntanya a Campdevànol.	158
Figura 7.13: Contrast bosc-mar des del far de Sant Sebastià.	158
Figura 7.14: Contrast ciglera-vegetació a l'Alta Garrotxa.	158
Figura 7.15: Contrast duna-mar a la Gola del Ter.	158
Figura 7.16: Vilanant, patró d'assentaments de l'Empordà.	159

Figura 7.17: Cadaqués, patró d'assentaments del litoral.	159	Figura 7.38: Bosc caducifoli al Puigsacalm.	165
Figura 7.18: Setcases, patró d'assentaments de la muntanya pirinenca.	159	Figura 7.39: Camp de gira-sols florits a Camallera.	165
Figura 7.19: Ullastret, patró d'assentaments de l'Empordanet.	159	Figura 7.40: Església de Sant Cristòfol de Beget.	166
Figura 7.20: Mollet de Peralada, patró d'assentaments dels Aspres.	159	Figura 7.41: El pont del Llierca a Tortellà.	167
Figura 7.21: Ravós del Terri, patró d'assentaments dels Terraprimis.	159	Figura 7.42: Mapa de distribució de les àrees amb murs de pedra seca.	169
Figura 7.22: La Vall d'en Bas.	162	Figura 7.43: Explotació de sureres.	169
Figura 7.23: Arrossars de Pals.	162	Figura 7.44: Carretera històrica de Port de la Selva a Sant Pere de Rodes.	170
Figura 7.24: Pla de Martís, amb el fons escènic de les serres de l'Alta Garrotxa.	162	Figura 7.45: Mapa de distribució de les trames viàries capil·lars d'arrel històrica.	171
Figura 7.25: Ortofotomapa de les Peces de la Rovina i la closa de la Vila. Font: ICC.	162	Figura 7.46: El massís del Puigsacalm és tant un fons escènic emblemàtic com una estructura geomorfològica rellevant.	172
Figura 7.26: Closes del Ter Vell.	162	Figura 7.47: Pesquera de l'estany de Banyoles.	172
Figura 7.27: Mosaic agroforestal dels Aspres, des de l'Albera.	163	Figura 7.48: El far del Cap de Creus.	173
Figura 7.28: Avellaners del mosaic agroforestal de Brunyola.	163	Figura 7.49: El Parc de Pedra Tosca a les Preses fou objecte d'una intervenció paisatgística.	173
Figura 7.29: Ortofotomapa del mosaic agroforestal de Terrades. Font: ICC.	163	Figura 7.50: Àrea d'esbarjo al santuari de Núria.	174
Figura 7.30: Mosaic agroforestal dels Plans de Canet, des de Cartellà.	163	Figura 7.51: Passeig al voltant de l'estany de Banyoles.	175
Figura 7.31: Mosaic agroforestal dels Terraprimis al voltant de Vilademuls.	163	Figura 7.52: Hortes de Salt i Santa Eugènia.	175
Figura 7.32: Mosaic agroforestal de les Gavarres, entre La Pera i Púbol.	163	Figura 7.53: Espai d'interès agrari del Baix Empordà.	176
Figura 7.33: Castellfollit de la Roca.	164	Figura 7.54: Camp de presseguers amb el castell del Montgrí de fons.	177
Figura 7.34: El nucli encimbellat de La Roca.	164	Figura 7.55: Camp de golf al Baix Ter.	178
Figura 7.35: Mapa de distribució dels nuclis singulars de les Comarques Gironines.	164	Figura 7.56: Platja de les Muscleres a Empúries.	178
Figura 7.36: Prat de muntanya i bosc de coníferes a prop de Campdevànol.	165	Figura 7.57: Vista del port esportiu de Portbou.	178
Figura 7.37: La imatge persistent del Montgrí.	165		

Figura 8.1: Carril bici Olot-Girona, a l'alçada de les Preses.	181	Figura 9.5. Granges a la Plana de l'Empordanet.	202
Figura 8.2: La Plana de l'Empordà des del mirador de la Mare de Déu del Mont.	182	Figura 9.6: Nous creixements residencials d'alta densitat entre Girona i Salt.	203
Figura 8.3: Pla de Martís.	183	Figura 9.7: Habitatges construïts als municipis estudiats al Catàleg de Paisatge de les Comarques Gironines entre el 2000 i el 2006. Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya.	204
Figura 8.4: Mapa de rutes generals de les Comarques Gironines.	184	Figura 9.8: Urbanització de cases adossades al municipi de Sant Julià de Ramis.	205
Figura 8.5: L'AP-7 al seu pas per Garrigàs i Borrassà, a la Plana de l'Empordà. Font: ICC. ..	185	Figura 9.9: Visió aèra entre el sud de Figueres i Vilafant. Font: ICC.	205
Figura 8.6: Cinglera basàltica de Castellfolit de la Roca.	186	Figura 9.10: Rehabilitacions finançades pel pla de barris al nucli urbà d'Olot.	206
Figura 8.7: L'Empordanet amb el massís del Montgrí de fons.	187	Figura 9.11: Moltes urbanitzacions, com per exemple Can Fornaca, a Riudarenes, estan situades estratègicament per gaudir de bones vistes. En aquest cas, es pot observar el fons escènic del Montseny.	207
Figura 8.8: Passeig cicloturístic acondicionat al voltant de l'estany de Banyoles.	188	Figura 9.12: Urbanització a la cala Montgó, a l'Escala.	208
Figura 8.9: La vall d'en Bas.	189	Figura 9.13: Vista aèrea del continu urbà de la façana litoral entre Platja d'Aro i Palamós. Font: ICC.	208
Figura 8.10: Ruta cicloturística a l'Empordà, aprop de l'Armentera.	190	Figura 9.14: Visió del camp de golf de Pals i part de la urbanització associada.	209
Figura 8.11: El golf de Roses des del miradors del castell de Sant Salvador.	191	Figura 9.15: Àrea logística de la Jonquera.	210
Figura 8.12: Mapa de miradors generals i locals de les Comarques Gironines.	192	Figura 9.16: Carretera-aparador a Vulpellac, a l'accés est a la Bisbal d'Empordà (C-66).	211
Figura 8.13: Mare de Déu d'Argimon, a Riudarenes.	193	Figura 9.17: Obres del Tren d'Alta Velocitat a l'alçada de Vilobí d'Onyar.	212
Figura 8.14: La vall d'en Bas des de Sant Miquel de Falgars.	194	Figura 9.18: Àrees especialitzades i infraestructures de l'entorn de l'aeroport de Girona. Font: ICC.	214
Figura 8.15: Llafranc i Calella de Palafrugell des del far de Sant Sebastià.	195	Figura 9.19: Obres del viadute de Mas Rubió (C-37), en plena Vall d'en Bas.	214
Figura 9.1: Alzines sureres als primers contraforts del Montseny, al municipi de Riells i Viabrea.	199	Figura 9.20: Tanques publicitàries a l'accés sud de l'àera urbana de Girona per l'autopista AP-7.	215
Figura 9.2: Aprofitaments forestals a Cassà de la Selva, en ple cor de les Gavarres.	200	Figura 9.21: Pedrera a Figueres.	216
Figura 9.3: Evolució de la superfície forestal (ha) entre 1970 i 2001. Font: Inventario Nacional Forestal. Inclou la part gironina de la comarca de la Cerdanya.	201		
Figura 9.4. Superfície de terres llaurades a les Comarques Gironines entre els anys 1982 i 1999. Font: Cens agrari. Institut d'Estadística de Catalunya.	202		

Figura 10.1: Les brolles i garrigues colonitzaran en una primera fase els conreus abandonats.	221	Figura 11.7. Vinyes a la zona de Peralada.	239
Figura 10.2: Els boscos caducifolis com aquesta fageda del Montseny, es veuran afectats pel canvi climàtic.	222	Figura 11.8. Pla de Barris, Olot.	240
Figura 10.3: Les formacions arbustives com aquesta brolla del Montgrí, seguiran sent molt vulnerables al risc d'incendi forestal.	223	Figura 11.9. Creació de noves llacunes al pla de Can Morgat (Banyoles) en el marc d'un projecte Life-Natura.	241
Figura 10.4: La política agrària comunitària (PAC) influirà sobre les dinàmiques i evolució del paisatge agrari. Camps de blat de moro a l'Empordanet.	224	Figura 12.1. Extrem nord de l'àrea urbana de Girona.	245
Figura 10.5: Granges de bestiar porcí prop de Jafre. Font: Elaboració pròpia a partir de les publicacions estadístiques del Departament de Medi Ambient i Habitatge.	225	Figura 12.2. La plana d'en Bas.	245
Figura 10.6: Evolució dels habitatges construïts per comarques del 2000 al 2006. Font: Elaboració pròpia a partir de les publicacions estadístiques del Departament de Medi Ambient i Habitatge.	226	Figura 12.3. El litoral del golf de Roses.	245
Figura 10.7: Evolució dels habitatges construïts per 2000 al 2006. Font: Elaboració pròpia a partir de les publicacions estadístiques del Departament de Medi Ambient i Habitatge.	226	Figura 12.4. Mosaic paisatgístic de l'àrea urbana de Girona a Sarrià de Ter.	246
Figura 10.8: Paisatge periurbà a l'àrea urbana de Girona.	226	Figura 12.5. Mosaic agroforestal amb bosc de ribera entre Aiguaviva i Riudellots.	247
Figura 10.9: Paisatge periurbà a Blanes.	227	Figura 12.6. Construcció de la línia del TAV a Riudellots.	248
Figura 10.10: Protecció del cordó dunar a la platja de Sant Pol, Sant Feliu de Guíxols.	228	Figura 12.7. Cartell informatiu sobre els valors del paisatge de la vall d'en Xuncla.	249
Figura 10.11: Hort solar a l'Alt Empordà.	229	Figura 12.8. El Cinturó Verd de l'Àrea Urbana de Girona (espai ratllat).	250
Figura 11.1. Entrada a Blanes.	234	Figura 12.9. Passeig del riu a Sarrià de Ter.	251
Figura 11.2. Pèrdua de pastures a Campdevànol.	234	Figura 12.10. Construcció dels accessos al túnel de Bracons.	252
Figura 11.3. Viaducte de Mas Rubió (C-37).	235	Figura 12.11. Construccions hoteleres a la vall d'en Bas.	253
Figura 11.4. Passeig de la Pletera, a prop de l'Estartit.	236	Figura 12.12. Paisatge agrícola de la vall d'en Bas.	254
Figura 11.5. Madremanya.	237	Figura 12.13. Urbanització a primera línia de costa a cala Montgó.	255
Figura 11.6 Hortes de Santa Eugènia.	238	Figura 12.14. El massís del Montgrí.	256
		Figura 12.15. Port esportiu de l'Estartit, amb les illes Medes al fons.	257
		Figura 12.16. Construccions residencials i hoteleres a Sant Feliu de Guíxols.	258
		Figura 13.1. Esquema de formulació d'objectius de qualitat paisatgística.	263

- Figura 13.2. La Selva de Mar, un dels pobles amb una fesomia singular que identifica el Catàleg, té uns límits clars entre el sòl urbà i l'entorn agroforestal.266
- Figura 13.3. L'accés al petit nucli d'Orfes és un dels que encara conserva les fileres arbrades de plataners a banda i banda de la carretera.270
- Figura 13.4. La carretera C-66, al seu pas pel pla d'Usall, presenta un entorn ordenat caracteritzat pels camps de conreu.272
- Figura 13.5. El polígon industrial del Pla de Baix, a Olot, es troba annexat al nucli urbà i presenta uns espais lliures ordenats.276
- Figura 13.6. El parc fotovoltaic del municipi d'Ordis se situa annexat a unes construccions dedicades a l'explotació ramadera.278
- Figura 13.7. Els paravents de xiprers defineixen els camps visuals de les planes, principalment de l'Alt Empordà, i representen un gran valor estètic, simbòlic i històric d'aquest paisatge.280
- Figura 13.8. Els canals de reg són un dels elements que configuren el paisatge de les planes i estructuren les parcel·les de conreu.282
- Figura 13.9. Paisatge fluvial del tram baix del Ter, a les proximitats de Torroella de Montgrí, on es pot observar un bosc de ribera en bon estat.284
- Figura 13.10. Els aiguamolls de l'Empordà confereixen un paisatge singular de gran valor natural i estètic que és difícil d'observar a la resta de les Comarques Gironines.288
- Figura 13.11. Les urbanitzacions construïdes tenint en compte el paisatge preexistent i utilitzant criteris d'integració paisatgística poden contribuir a donar caràcter al paisatge.292
- Figura 13.12. Les dunes del baix Ter són un dels relictos dels grans espais dunars que històricament hi havia al litoral de les Comarques Gironines.296
- Figura 13.13. El paisatge format per murs de pedra seca té un gran valor històric i estètic i presenta una gran variabilitat tipològica i funcional al llarg de les Comarques Gironines.298
- Figura 13.14. Els paisatges naturals, a part del seu contrast cromàtic, especialment a la tardor, tenen un gran valor social.302
- Figura 13.15. El paisatge agrícola de la vall d'en Bas, estructurat pel riu Fluvià i una trama viària capil·lar, té un gran valor històric, estètic i productiu que cal conservar.304
- Figura 13.16. L'Alta Garrotxa és un dels espais de les Comarques Gironines on les formacions geomorfològiques prenen més força i espectacularitat.308
- Figura 13.17. El mirador de Sant Elm, a Sant Feliu de Guíxols, és un dels més reconeguts per la població de les Comarques Gironines, i gaudeix de grans perspectives del litoral gironí.310
- Figura 13.18. La muntanya del Mont, amb el santuari de la Mare de Déu del Mont al capdamunt, esdevé un fons escènic emblemàtic per a bona part de la població de les Comarques Gironines.314
- Figura 13.19. El litoral de Portbou, espai fronterer amb carreteres sinuoses, penya-segats pronunciats i vessants abançalats amb murs de pedra seca, entre d'altres valors, és una porta d'entrada excel·lent al litoral gironí pel nord.318

ÍNDEX DE TAULES

Taula 2.1: Llistat de les principals bases de dades territorials utilitzades en la delimitació de les unitats de paisatge.	17
Taula 2.2. Principals usos i cobertes del sòl a les Comarques Gironines.	18
Taula 2.3: Espais reconeguts legalment que s'han pres en consideració en la identificació dels paisatges. Font: Prototipus de Catàleg de Paisatge elaborat per l'Observatori del Paisatge (maig de 2006).	23
Taula 2.4. Agents de paisatge que es van entrevistar.	34
Taula 9.1: Canvis en les cobertures del sòl a les Comarques Gironines (1992-2002) Font: Departament de Medi Ambient i Habitatge.	199

